

AHOLI YASHASH JOYLARIDAGI DAXA(MASSIV)LARNI KO'KLAMZORLASHTIRISHNING SANITAR-GIGIENIK XUSUSIYATLARI

Ubaydullayev Abbosjon Azimjon o'g'li
Toshkent davlat agrar universiteti magistranti
Abbosjonazimovich1717@gmail.com
+998 90 042 88 82

Annotatsiya: ushbu maqolada aholi yashash joylarini ko'klamzorlashtirish hamda sanitar-gigienik holatini yaxshilash borasida ma'lumotlar berilgan. Shuningdek, hududlarni obodonlashtirish va ko'klamzorlashtirish hamda sanitariya-gigiyena talablariga rioya qilish xususiyatlari ko'rib chiqiladi.

Annotation: This article provides information on landscaping and sanitation. Features of landscaping and landscaping, as well as compliance with sanitary and hygienic requirements will also be considered.

Аннотация: В данной статье представлена информация по благоустройству и санитарии. Также будут учтены особенности благоустройства и озеленения, а также соблюдение санитарно-гигиенических требований.

Kalit so'zlar: aholi yashash joylari, ko'klamzorlashtirish, sanitar-gigiyena, turar-joy, obodonlashtirish, ekologik qulay shariotlar.

Key words: residential areas, landscaping, sanitation, housing, landscaping, environmentally friendly conditions.

Ключевые слова: жилые массивы, благоустройство, санитария, жилье, благоустройство, экологически чистые условия.

Aholi yashash joylari ayniqsa, shaxar va shaxar atrofi hududlarini ko'klamzorlashtirish uning sanitar-gigienik holatini nazorat qilish, shu bilan birgalikda ekologik jihatdan yashash uchun qulay bo'lgan hududlarni tashkil qilish shaxarlarda yashil zonalarni barpo etish hozirgi vaqtda eng muhim muammolardan biri bo'lib turibdi. Chunki turar-joy binolariga tutash hududlarni ko'klamzorlashtirish qulay yashash sharoitini yaratish, daxa(massiv)larda yashashning muhim va ajralmas qismidir balki, sanitariya-gigiyena talablariga ham rioya qilishga imkon beradi, ularning kombinatsiyasini saqlab qolish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratadi.

Aholi yashash hududlarni ko'klamzorlashtirish, shaharsozlik, arxitektura, texnik jihatlar bilan bir qatorda, umuman, shaharlar, xususan, turar-joy massivlarining yuksak arxitektura, badiiy, funksional rejalashtirish, ijtimoiy, sanitariya-gigiyena va ekologik sifatlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Binoning atrofi obodonlashtirilmagan bo'lsa, uy-joyni qulay deb hisoblash mumkin emas. Kompleks ko'klamzorlashtirish va obodonlashtirish masalalari shaharsozlik va arxitektura-qurilish loyihasining barcha bosqichlarida hal etilib, ishlab chiqilgan loyihalarga to'liq mos ravishda amalga oshirilmoqda. Kompleks ko'klamzorlashtirish va obodonlashtirishning asosiy g'oyalari turar-joy hududlarini batafsil rejalashtirish loyihalari bilan belgilanadi va aniq yechimlar, hajmlar, xarajatlar yakka tartibdagi turar-joy majmualarini rivojlantirish loyihalarida amalga oshiriladi.

Shu bilan birga, binolar, inshootlar va majmualarni ekspluatatsiya qilish davrida, ayniqsa, alohida bino va inshootlarni rekonstruksiya qilish va modernizatsiya qilish jarayonida ko'klamzorlashtirish va obodonlashtirish masalalariga ta'sir qiluvchi amaldagi qoidalar va standartlarning buzilishi holatlari mavjud bo'lib, bu shubhasiz, aholining turmush darajasining yomonlashishiga olib keladi. Bundan tashqari, shaharlar uy-joy fondining salmoqli qismi va unga tutash hududlarni ko'klamzorlashtirish va obodonlashtirish ishlari

eskirgan bo'lib, aholining bugungi ijtimoiy-maishiy ehtiyojlariga, zamonaviy sanitariya-gigiyena va ekologik talablarga javob bermaydi.

Daxa(massiv)lar va shahar hududini o'rganish shuni ko'rsatdiki, aholi yashash joylarida yashil zonalar tashkil etish va jadal ko'klamzorlashtirish ishlarini olib borish inson organizmi uchun xavfsiz bo'lgan, keng bargli manzarali daraxt turlarini ekish maqsadga muvofiq. Shuningdek, shaxarga xos bo'lgan 13 turdan iborat: mayda bargli qarag'ay (*Ulmus pumila*), kulbargli chinor (*Acer negundo*), oddiy nok (*Pyrus communis*).), sharqiy biota (*Platycladus*), qora tut (*Morus nigra*), piramidal terak (*Populus pyramidalis*), Norvegiya chinor (*Acer platanoides*), qora terak (*Populus nigra*), oddiy olma daraxti (*Malus domestica*), olxo'ri (*Prunus cerasifera*), oddiy o'rik (*Prunus armeniaca*), yong'oq (*Juglans regia*), osilgan qayin (*Betula pendula*) kabi estetik zavq beruvchi sanirat-gigienik jihatdan muhim bo'lgan daraxtlarni ekish lozim.

Har xil turdagi turar-joy maydonlarini funktsional va rejalashtirishni tashkil etishning o'ziga xosligi tashqi ko'klamzorlashtirish va obodonlashtirish tizimini tashkil etishga, uning alohida elementlarini saqlash va ishlatishga boshqacha yondashuvni oldindan belgilab beradi. Shu bilan birga, shaharning turar-joy majmualarini ko'klamzorlashtirish va obodonlashtirish tizimini shakllantirish, saqlash va ishlatish uchun asos bo'lgan bir qator umumiy qoidalar mavjud.

Tashqi ko'klamzorlashtirish sanitar gigienik xususiyatlari - bu operatsion tashkilotning turar-joylarda hal qilishi kerak bo'lgan asosiy muammolardan biri. Hududni tashqi ko'klamzorlashtirish va obodonlashtirishni ta'minlaydigan chora-tadbirlar majmuasiga quyidagilar kiradi:

- ko'klamzorlashtirish va obodonlashtirish tizimini saqlash va ta'mirlash;
- transport va piyodalar kommunikatsiyalari;
- kichik arxitektura shakllari;
- obodonlashtirishning rejalashtirish va hajmli elementlari;
- o'yin va sport jihozlari;
- landshaft bog'dorchilik ko'rgazmalarini barpo etish kabilardir.

Aholi yashash joylaridagi yashil maydonlarning turar-joy maydonlaridagi katta ahamiyati. Yashil maydonlar shahar tabiiy majmuasining ajralmas qismi bo'lib, issiqlik rejimini tartibga solish, shamol tezligini kamaytirish, havoda kislorod miqdorini oshirish va uni mo'tadil holatda saqlash, shovqin darajasini pasaytirish orqali shahar atrof-muhitini yaxshilashda ishtirok etadi. Yashil nozalar turar-joy qurilishining rekreatsion elementlarini shakllantirish uchun eng yaxshi muhitdir, kattalar va bolalar uchun dam olish joylari, sport maydonchalari bilan ta'minlanadi. Shuning uchun yashil maydonlarni asrab-avaylash, to'g'ri va o'z vaqtida ko'klamzorlashtirish va parvarishlash muhim tadbirlardan biridir.

Yashash joylarida 1 nafar aholiga minimal normasi 5-7 m² maydonni tashkil qiladi. Zamonaviy turar-joy massivlarida va mikrorayonlarda ushbu standart har bir turar-joy binosida ko'klamzorlashtirishirilgan va obodonlashtirilgan o'ziga xos mikrobog'larni yaratish yoki turar-joy binolari guruhidagi bepul uchastkalarni bitta nisbatan katta yashil hududga - mikrorayon bog'iga birlashtirish orqali muammoni deyarli universal tarzda hal qilish imkonini beradi.

Turar-joy binolarida ishlatiladigan yashil maydonlarning asosiy turlari maysazorlar, gulzorlar, daraxtlar va butalardir.

Aholi yashash joylarini ko'klamzorlashtirish maqsadida, yashil hududlar yaratish va parvarish qilish usullariga ko'ra maysazorlar parter, oddiy, o'tloq, sport maydonlariga bo'linadi. Turar-joylardagi gulzorlar parterlar, gulzorlar, rabatoklar, massivlar, guruhlar, bitta ko'chatlar shaklida shakllantirilishi va gul vazalariga ekilgan bo'lishi mumkin. Turar-joy qurilishi hududida daraxtlar va butalarni joylashtirishda turli xil usullar qo'llaniladi, bitta ko'chat, guruhli ko'chatlar, pardalar shaklida, oddiy ko'chatlar shaklida bo'lishi mumkin.

Qurilish bosqichida ko'klamzorlashtirish va obodonlashtirish tizimini shakllantirish hududning yashil maydonlari loyihasiga qat'iy muvofiq amalga oshiriladi. Biroq, amaliyot shuni ko'rsatadiki, turar-joy binolarini ishlatish jarayonida yashil maydonlar tizimi dizayn yechimlari bilan solishtirganda sezilarli o'zgarishlarga uchraydi. Ko'klamzorlashtirish va obodonlashtirish ob'ektlarini saqlash va ulardan foydalanish aholi yashash shaharlarida yashil maydonlarni yaratish, himoya qilish va saqlash qoidalarini hisobga olgan holda amalga oshirilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati

1. Qayimov A.Q. Berdiyev E.T., Hamroyev H.F., Turdiyev S.A. Dendrologia – T.: - Fan va texnologiyalar, 2015 y.-330 b.
2. Muxamedjonov A., Berdiev E. Manzarali daraxt-buta o'simliklar (tavsifi, ko'paytirish, parvarishlash, shakl berish) Toshkent, ToshDAU Tahririyat-nashriyot bo'limi, 2018 y.-84 b.
3. Qayumov A., Berdiev E.T. Landshaftli qurilish–Toshkent, Fan va texnologiyalar nashriyoti, 2016. 330 b.
4. Tojiev O'.T. O'zbekiston tuproqlari. – Toshkent, 2003 y.
5. Turdiyev S.A., Qayumov A.Q., Berdiev E.T. Non jiyda (monografiya). Toshkent, Fan va texnologiyalar nashriyoti, 2016 y.192 b.
6. Xonazarov A.A. O'rmonchilar uchun qo'llanma. –Toshkent: Mehnat, 1992 y.
7. Xonazarov A.A. O'zbekiston hududini ko'klamzorlashtirishda foydalaniladigan asosiy manzarali daraxt va butalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2008 y. -156 b.